

**Totivs Ivris Canonici Compendivm, Siue, Brevis Svmma In
Qvinque Libros Decretalivm Sacri Concilii Tridentini
Decretis Accommodata**

In Qva Ivris Canonici Primæ Institutviones, seu Elementa ita traduntur, vt plurima breuiter ac decisiuè explicentur, & Canonum, Glossarum, ac Doctorum receptorum auctoritate communiuntur ...

Continens Librum Quartum & Quintum Decretalium

**Axel, Johannes Honorius van
Coloniae Agrippinae, 1656**

Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari. Titulus XVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61572)

bare merum factum, illa tamen possessio adhæret rei spirituali & matrimonio, Anchar. in c. lator. num. 3. hoc tit. dixi in princ. tit. de spons. & matrim. et si principaliter aditus

51 † fuerit super matrimonio, aut natiuitate, poterit iudicare de incidenti temporali quæstione, quæ venit accessorie ad causam ecclesiasticam, c. de prudentia de don. int. vir. & uxor. c. 1. hoc tit. Pan. in c. causam qua & 2. num. 5. hoc tit. verum non potest exequi sententiam suam latam super incidenti temporali, puta causa dotis contra laicum, in bonis laici sibi temporaliter non subiecti, sed laico Iudici executionem demandabit, Ang. in l. fin. n. 5. C. de jud. Innoc. in c. significasti de off. deleg. n. 4. si vero quæstio matrimonialis † aut natiuitatis incidat coram Iudice sæculari in causa petitionis hæreditaris vel alia, tunc non potest de ea cognoscere, sed debet eam remittere ad Iudicem ecclesiasticum, cui non potest præfigere terminum, infra quem eam expediat, Pan. in d. c. de prudentia sub num. 2. de donat. inter vir. & c. Anchar. in c. lator. in §. nor. hoc tit. dixi in tit. de ord. cognit. §. 3. si iudex & c. & ecclesiasticus postquam cognovit de incidenti, non potest postea cognoscere de causa principali sæculari, sed remittit partes ad iudicem sæcularem, d. c. lator. & ibi Pan. num. 5. d. c. causam qua & 2. & ibi Pan. num. 5. & Can. hoc tit. actor quoque contra † quem excipitur de illegitimitate coram Iudice sæculari potest adire Iudicem ecclesiasticum, ac petere ut præfigat excipienti terminum, intra quem teneatur probare sub pœna silentii, ac tunc coram eo non seruat ordo iudiciarius, qualis termini præfixi locum non habet, quando reus principaliter committit causam super illegitimitate, sed tunc ordo iudiciarius est secundus, d. c. lator. & ibi pulchre Præpos. sub num. 7. Zab.

in fin. Io. And. num. 2. & 3. Greg. v. decis. 237. num. 4.

Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari.

Titulus XVIII.

S V M M A R I A.

- 1 Sponsalia de futuro contrahenda impediuntur per simplicem assertionem accusantis.
- 2 Post contracta sponsalia per simplicem assertionem, non impeditur matrimonium contrahendum.
- 3 In matrimonij contractu sufficit ordinaria probatio.
- 4 Ad separandum matrimonium requiruntur probationes & testes omni exceptione iuniores.
- 5 Iuramentum necessarium contra matrimonium a iudice non est deferendum.
- 6 Semiplene probanti matrimonium potest deferre.
- 7 Eadem distinctio seruanda est in iuramento iudiciali & voluntario, transactione & compromisso.
- 8 Matrimonium accusatur ad diversos fines quandoque ad totalem separationem, & si subest, impedimentum, quod conjuges remittere possunt, soli conjuges admittuntur.
- 9 Si impedimentum provenit ex peccato, vel inducit peccatum, quilibet admittitur, quibusdam exceptis.
- 10 Quando agitur de impedimento consanguinitatis, consanguinei proferuntur extraneis, & inter extraneos proferuntur antiquiores de vicinia.
- 11 Fratres uxoris in vitis conjugibus admittuntur ad disceptationem matrimonij.

12. Quan-

- 12 Quandoque agitur ad chori separationem propter adulterium & soli conjuges admittuntur.
- 13 Quando agitur ad pœnam legalem sive canonicam ob adulterium, & quilibet admittitur, maritus autem præ ceteris.
- 14 In matrimoniali causa admittuntur in testes nedum consanguinei, sed etiam parentes utriusque sexus tam super consanguinitate probanda, quam contractu matrimonij probando, quando sponsa est superior vel æqualis sponso.
- 15 Vbi sponsa petit in virum se superiorem, testimonium parentum non est aliquatenus admittendum.
- 16 Super aliis impedimentis, ut voti, cognationis, spiritualis, quilibet admittitur in testem.
- 17 Desiderium victoria in totum rejicit in testem.
- 18 Interesse minus principale quam secundarium non repellit, ut si erat custos, & virgo erat cognita.

DICTUM est de impedimentis impedientibus ac dirimentibus matrimonium, ad separationes autem & divortia pervenitur per accusationes & testimonia. Ideo præmittit hanc rubricam, sponsalia de futuro contrahenda † faciliter impediuntur per triplicem assertionem accusantis, cui statur, c. præterea c. ad dissolvendum vers. denunciari de despons. impub. post contracta † sponsalia per simplicem assertionem non impediuntur matrimonium contrahendum, nisi fama loci concurrat, c. cum in tua de spons. & matr. c. super eo de consang. & affi aut impedimentum probetur per unum testem, c. super eo §. super illa & ibi Pan. n. 7. & Cande test. in contractu matrimonii sufficit

3 † ordinaria probatio, Pan. in c. super eo in 3. not. de testib. & attestatur Dec. conf. 162.

num. 13. & seqq. Ad separandum † matrimonium contractum requiruntur probationes & testes omni exceptione majores, c. 1. §. quocirca de consang. & affin. Iuramentum necessarium contra † matrimonium, 5 ut si quis jurare paratus sit, matrimonium non esse contractum, à Iudice nulla ratione deferendum est, semiplene vero probanti † matrimonium, si pro eo in supplementum probationis jurare paratus sit. Iudex consideratis qualitatibus personarum & aliis circumstantiis, iuramentum necessarium potest deferre, c. mulieri & ibi Pan. num. 6. & Can. de jurejur. latè Gail. obser. 94. lib. 2. Franc. Marc. quest. 475. par. 2. similis distinctio † est servanda in juramento judiciali, & voluntario, ac transactione, compromisso, ut valeant delata & facta pro matrimonio, non autem contra matrimonium; quia non est in potestate partium dissolvere matrimonium, l. 3. & ibi gloss. in ver. agatur ff. de jurejur. & Bart. num. 2. & DD. communiter latè Gail. obs. 94. lib. 2. nu. 13. & seqq. c. fin. & ibi gloss. in ver. sacramentum & Can. de transact. eadem ratione sententia pro matrimonio lata, ubi nullum subest impedimentum, transit in iudicatum, contra matrimonium, aut pro matrimonio, quando subest perpetuum impedimentum lata, nunquam transit in iudicatum, c. lator. & ibi gloss. fin. latè Felin. & Can. de sent. & rejud. l. ait prator. & ibi gloss. in ver. agatur ff. de jurejur.

Matrimonium accusatur † ad diversos 8 fines, quandoque ad totalem separationem perpetuo, c. non debet de consang. & affin. c. fraternitatis & ibi Pan. in 1. not. c. litera & ibi Pan. in 1. not. de frig. & malef. & si subest impedimentum, quod conjuges remittere possunt, ut frigiditatis, arctationis, erroris conditionis, soli conjuges admittuntur, extraneorum enim non interest, unde eis invitis

vitis possunt simul morari, *c. consultationi c. laudabilem §. quod si ambo de frig. & malef. c. proposuit. c. fin. de conjug. ser.* si vero impedimentum provenit ꝑ ex peccato, vel inducit peccatum, ut consanguinitatis & affinitatis, &c. tunc quilibet admittitur, *d. c. tuas nos de cogn. spiritual.* etiam perpetuo, exceptis absente, qui per scripturam matrimonium accusare non potest, *c. à nobis hoc tit.* eo qui accusat matrimonium propter quæstum, *c. significante hoc tit.* ac eo qui tempore denunciationis sine bannimentorum tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoraverit, vel juret de novo didicisse, & quod non obiit malitiose, *c. fin. hoc tit.* ista enim accusatio nulla longinquitate annorum tollitur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, *c. non debet in fin. de consang. & affi.* Consanguinei præferuntur extraneis, ꝑ quando agitur de impedimento consanguinitatis, *c. videtur hoc tit. l. de tutela. C. de in integ. restit. min. 35. quest. 6. in summa & ibi glos. & c. 1. 2. & seq. si progenies tota defecerit, inter extraneos præferuntur antiquiores de vicinia, & maturiores ac veraciores, c. 1. in fin. 35 quest. 6.* Vxori agenti ad dissolutionem matrimonii contra maritum, qui tuetur matrimonium, debet maritus subministrare alimenta, *Pan. in c. ex parte num. 10. de accus. Surd. de alim. tit. 1. quest. 118. Menoch. de præsumpt. quest. 35. num. 18. plures cumulans Greg. 15. decis. 534. & ibi annot. etiam si habeat unde vivat, Myns. obs. 64. cent. 1. ac fratres uxoris, ꝑ in vitis conjugibus, admitti debent ad disceptationem matrimonii propter timorem collusionis, & injuriam quæ etiam fratres tangit, præsertim si pro interesse proprio comparent, & non tanquam*

summa in Decretal.

conjunctæ personæ, *Specul. in §. debet sub nu. 5. hoc tit. arg. l. hæc autem ff. ex quibus caus. in poss. eat. Achil. decis. 1. hoc tit.* ut enim quilibet de populo admittitur ad impediendum & accusandum matrimonium, ita quilibet admitti debet ad reintegrandum matrimonium injuste separatum, vel separandum quoad vinculum, *Pan. in c. tenor. num. 7. de re jud.* Quando agitur ad thori ꝑ separationem propter adulterium, soli conjuges admittuntur, quorum & non extraneorum interest, *c. tua §. si vero de procurat. c. quemadmodum de jurejur. c. per venerabilem §. præterea rex ipse qui fil. sunt legit. & ibi Can. cognitioque ejus spectat ad judicem ecclesiasticum privative quoad laicum, c. tua de procur. Pan. in c. cum sit generale nu. 23. de for. compet. & ibi Can.* Quando agitur ad pœnam ꝑ legalem sive canonicam infligendam *13* ob adulterium, quilibet admittitur, quod crimen sit publicum, *c. tua in princ. de procur. & ibi post gloss. Can. §. Item lex Julia Inst. de adult. maritus autem præ cæteris sine metu calumniæ, & ex præsumptione violenta intra sexaginta dies utiles jure mariti, postea jure extranei, l. jure mariti & l. quamvis adulterij C. hoc tit. glos. 1. & 2. in c. tua de procurat. & ibi Can. c. mariti de adult. & patri uxoris præfertur, l. 2. §. fin. & l. f. q. ff. de adult. ejusque cognitio est mixti fori juxta qualitatem pœnæ, ad quam concluditur in libello, *Pan. in c. cum sit generale num. 23. de for. compet. & ibi pulchra add. Rom. sing. 674.**

Quisquis idoneus est ad accusandum matrimonium, est etiam idoneus testis in causa matrimoniali, *Pan. post Innoc. in rubric. hujus tit. circa fin.* Admittuntur in testes ꝑ nedum consanguinei, etiam parentes *14* utriusque sexus, tam super consanguinitate probando, sive agatur ad conjungendum, sive dirimendum matrimonium, quam de

H con.

contractu matrimonii probanda, quia præsumuntur scire suam geneologiam, & in huiusmodi contractibus consanguinei & parentes solent intervenire, *c. videtur hoc tit.* quando sponsa est superior sponso, vel æqualis sponso, nisi appareat quod alter affectet illud matrimonium, vel ex circumstantiis eorum testimonium suspectum appareat arbitrio Iudicis, *Pan. in d. c. videtur num. 6. & ibi Boich. & Can. c. super eo & 2. & ibi Pan. num. 1. & num. 8. de testib. ubi sponsa*
 15 *petit ꝑ ia virum se superiorem divitiis, nobilitate, potentia aut honore, testimonium parentum est suspectum, nec aliquatenus admittendum, c. super eo & 2. in princ. de testib. & ibi Can. sive quærat de consanguinitate, sive de contractu matrimonii, Pan. in d. c. videtur sub num. 6. hoc tit. nisi concurrunt circumstantiæ propter quas judicaretur non suspectum, ut puta, quando nobilis diligebat multum plebeam fœminam, quam habere non poterat nisi cum ea contraheret, & parentes sint honesti, Pan. in d. c. super eo & 2. num. 8. & ibi Burr. sub num. 9. & Can. communiter pulchrè Casar. dec. 2. num. 14. & decis. 3. 4. & 5. de spons. & mat. Super a-*
 16 *lio impedimento ꝑ ut voti, cognationis spiritualis, quilibet admittitur in testem arbitrio Iudicis, qui in dubio stare debet pro matrimonio etiam clandestino, quia est favorabile, c. videtur in fin. & ibi Boich. num. 2. & Can. hoc tit. c. fin. de re jud. latè Cas. dec. 5. de spons. & mat. plura enim specialia sunt constituta in matrimonio enumerata à Boich. in d. c. videtur num. 4. hoc tit. à me-*
 17 *suis locis annotata, Desiderium victoriæ ꝑ in causa matrimoniali in totum rejicit testem, Pan. cons. 15. num. 30. vol. 2. Casar. decis. 3. num. 12. de testib. arg. l. fin. ff. de testib. & c. fin. eod. titul. in 6. nisi reddat bonam rationem, Casar. decis. 4. num. 6. & decis. 13.*

num. 9. de testib. c. cum causam & ibi post gloss. in verb. de causis Pan. & Can. de testib. c. si habes & ibi post gloss. in verb. idonei Can. 24. quæst. 3. Interesse minus Principale ꝑ quam secundarium testes non repellit, ut si erat custos, & virgo erat cognita, quia injuria afficitur consanguinei non famuli, Cas. decis. 13. sub num. 9. de testib. l. 6. Cornelia & ibi gloss. in verb. eorum Bart. & DD. ff. de injur. l. unica in princ. C. de rap. virg. & c. & ibi Bald. nu. 5. & DD.

De divortiis,

Titulus XIX.

SVMMARIA.

- 1 Divortium est viri à muliere, vel mulieris à viro legitima separatio.
 - 2 Vxor pendente tunc divortij est alenda à viro & debet habere sumptus litis.
 - 3 Divortij causa enumerata in titulu ff. & codicis hodie non obtinent, & jure canonico tres sunt cause legitime, propter quas matrimonij consummati fit divortium quoad thorum & mutuam servitorem, in juncta utrique continentia prima & fornicatio spiritualis sive hæresis.
 - 4 2. Magna viri sevitia.
 - 5 3. Fornicatio sive adulterium.
 - 6 Excipiuntur à tertia causa septem casus hic enumerati.
 - 7 Divortij sententiam fert solus episcopus.
 - 8 Super parentela notoria & manifesta ex officio inquirit.
 - 9 Conjuges non possunt se separare absque judicio ecclesia etiam ob notoriam & publicam parentelam.
- Excipe quia propter fornicationem spirituales in qua pertinaciter persistit, licitum*